REFLEXE PROFESNÍ ADAPTACE PRVOSTUPŇOVÝCH UČITELŮ NA ZMĚNY VE VZDĚLÁVÁNÍ V PRŮBĚHU PRVNÍ VLNY PANDEMIE COVID-19

REFLECTION OF PROFESSIONAL ADAPTATION OF PRIMARY TEACHERS TO CHANGES IN EDUCATION DURING THE FIRST WAVE OF COVID-19 PANDEMIA

Stanislav Michek[1], **Jana Marie Havigerová**[1], **Jana Poláchová Vašťatková**[2]

1 Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové

2 Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc

Abstrakt

Cílem studie je zachycení průběžných změn ve vnímání jevů vázaných na pandemickou situaci a distanční vzdělávání učiteli 1. stupně ZŠ. Bylo provedeno opakované CAWI šetření (4 vlny sběru dat od 03/20 do 10/20). Analýzy odpovědí (n = 43) potvrdily, že došlo ke změnám v prožívání učitelů od negativní valence k neutrální či pozitivní (viz např. asociace na pojem koronavir: od „nemoc" ke „karanténa", žáci od „chybí mi" ke „moji"). Rostoucí zkušenost s užíváním ICT neměnila obsah stesků učitelů.

Klíčová slova: *prvostupňoví učitelé, prožívání, profesní adaptace, Covid-19, distanční výuka*

Abstract

The aim of the study is to capture the ongoing changes in the primary school teachers' perception of phenomena related to the pandemic situation and distance education. A repeated CAWI survey was performed (4 waves of data collection from 03/20 to 10/20). The analyses of the responses (n = 43) confirmed that there were changes in teachers' experiences from negative valence to neutral or positive (see e.g. association with the term coronavirus: from "disease" to "quarantine", pupils from "I miss" to "mine"). The growing experience with the use of ICT did not change the content of teacher nostalgia.

Keywords: *primary teachers, experience, professional adaptation, Covid-19, distance education*

1 Úvod

Pandemie COVID-19 se stala celosvětově všudypřítomným jevem. Vládní nařízení, restrikce či doporučení vydávaná v souvislosti s ochranou zdraví obyvatel a jejich konsekvence se již promítly do všech oblastí lidského života, včetně vzdělávání. Cílem příspěvku je popsat, jak učitelé prvního stupně českých základních škol nazírali změny ve své profesi v roce 2020 v důsledku povinného vzdělávání žáků na dálku (od 11. 3. 2020). Pozornost je zaměřena na subjektivní nahlížení skutečnosti samotnými učiteli.

2 Teorie

Učitelé, speciální pedagogové, psychologové i další pracovníci škol museli v průběhu 2020 zásadně změnit zavedené pracovní postupy a přizpůsobit se změnám podmínek své profese, na které se museli adaptovat: technicky (distanční výuka, doučování, atp., viz např. Burns, 2019, Bryson & Andres, 2020), mentálně, emočně i behaviorálně. Podobně jako u studií Marshall et. al. (2020) z USA či Obrad (2020) z Rumunska jsou v tomto příspěvku sledovány zkušenosti učitelů prvního stupně z přechodu na online či hybridní výuku včetně jejich vnímání dopadu sociálně-profesionálních změn během pandemie COVID-19 na to, jak vnímají podmínky své práce.

3 Metodologie výzkumu

Výzkumný design: opakované CAWI šetření (4 vlny sběru dat od 03/20 do 10/20), dotazník s různými technikami: volné asociace, popis klíčových událostí, měření postojů-škálování a reflexe sledovaných jevů (metody výuky, postoj k odlišným druhům kontaktu s žáky, valence prožívání vzdělávacího procesu, subjektivně vnímané zisky a ztráty atd.). Zkoumaný vzorek: nominace učitelů řediteli, přímé oslovení absolventů učitelství pro 1. stupeň, výzvy v profesních skupinách na FB s využitím snow- ball techniky; n = 43 participantů. Metody

analýzy dat: frekvenční analýzy a wordcloudy (asociace), deskriptivní statistické analýzy (postoje), tematická a frekvenční analýza (klíčové události). Cílem bylo zachycení změn ve vnímání jevů vázaných na novou profesní zkušenost distančního vzdělávání.

4 Výsledky

Výsledky potvrdily, že v prožívání učitelů došlo v průběhu času ke změnám. Učitelé si do léta částečně zvykli na fakt, že se žáci musí vzdělávat doma (průměrná hodnota: březen 2,92; květen 3,46; červen 3,34; září/říjen 2,22 u otázky „Jak prožíváte fakt, že se děti musí/mohly by učit doma?"; škála 1-velmi nepříjemné — 6-velmi příjemné). Přičemž se projevila silná souvislost mezi faktem, že se děti musí vzdělávat doma a že s nimi učitelé nemají osobní kontakt (korelační koeficient nabýval hodnot od 0,48 do 0,54). Podobně se u učitelů vyvíjel vztah ke klíčovým pojmům. V březnu pojem „Koronavir" dominantně představoval „nemoc" zatímco v červnu „karanténu". Pojem „žáci" asociovali nejprve (březen) s „chybí" až po „moje" (červen). „Rodiče" pro participanty znamenali „spolupráci", ale i „partnera". Pro snadnější zvládání situace by učitelé potřebovali: lepší ICT dovednosti, technické vybavení i podmínky pro práci v režimu home office, metodickou podporu, sociální kontakt s kolegy a se žáky.

5 Závěry a diskuse

Pandemie koronaviru covid-19 přinesla do vzdělávání řadu změn, z nichž zásadní byla ze dne na den zavedená distanční výuka. Lightmotivem této studie bylo zachytit adaptaci prvostupňových učitelů na tyto změny od uzavření škol (první sběr dat proběhl v březnu 2020) do otevření škol v novém pololetí (čtvrtý sběr dat na přelomu září/října 2020) v kontextu jejich profese. Výsledky získané pomocí různých technik potvrdily zjištění, že online výuka sice je systémem, který umožňuje učitelům v průběhu pandemie realizovat vzdělávání, ale přesto není pozitivně vnímán učiteli (srov. Fauzi & Sastra Khusuma, 2020). Představený výzkum zachytil proměny tohoto vztahu a ukázal, že participatni jsou schopni se v řádu týdnů adaptovat na změny formy výuky, avšak jejich postoje a potřeby fyzického kontaktu s žáky se v zásadě nemění.

Poděkování

Autoři děkují za finanční podporu výzkumu Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové.

6 Literatura

Bryson, J. R., & Andres, L. (2020). Covid-19 and rapid adoption and improvisation of online teaching: curating resources for extensive versus intensive online learning experiences. *Journal of Geography in Higher Education*, *44*(4), 608–623.

Burns, M. K. (2019). *Introduction to School Psychology: Controversies and Current Practice.* Oxford University Press.

Fauzi, I., & Sastra Khusuma, I. (2020). Teachers' Elementary School in Online Learning of COVID-19 Pandemic Conditions. *Jurnal Iqra': Kajian Ilmu Pendidikan*, *5*(1), 58–70.

Marshall, D. T., Shannon, D. M., & Love, S. M. (2020). How teachers experienced the COVID-19 transition to remote instruction. *Phi Delta Kappan*, *102*(3), 46–50.

Obrad, C. (2020). Constraints and Consequences of Online Teaching. *Sustainability*, *12*(17), 6982. https://doi.org/10.3390/su12176982.